

K obecné koncepci výzkumu trenérství

Julian North: *Sport Coaching Research and Practice: Ontology, Interdisciplinarity and Critical Realism*. London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017. 307 stran. ISBN 978-1-138-80410-4.

Dynamický rozvoj věd o sportu a pohybu se opírá o rozšiřující se množinu kvalitních, zejména anglicky traktovaných, metodologických monografií, učebnic a časopiseckých statí. Vedle metodologií, pokrývajících celé rozsáhlé spektrum věd o sportu a pohybu¹, tzn. včetně výzkumných témat kinantropologie či kineziologie, se stále častěji objevují publikace již úžeji zaměřené na konkrétně vymezená klíčová výzkumná témata výše uvedených věd. K takovým tématům bezesporu patří výzkum trenérství, jehož kvalita podstatným způsobem determinuje rozvoj sportu, a to jak na úrovni široce medializovaných sportovních úspěchů v nejvyšších mezinárodních soutěžích, tak i v podpoře a zejména ve zdravotních benefitech sportu pro všechny.

Samostatné metodologické monografie a učebnice, konkrétně zaměřené na výzkum sportovního trenérství, se objevují zejména v poslední dekádě. Patří k nim především publikace vycházející v ediční řadě nakladatelství Routledge a orientované právě na výzkum sportovního trenérství (Routledge Research in Sports Coaching). Samo nakladatelství tuto ediční řadu, v níž dosud vyšlo 9 titulů, charakterizuje jako snahu o představení průlomových publikací k historii, teorii, praxi i k současným problémům a především k výzkumu sportovního trenérství, popř. dalších témat věd o sportu a pohybu. Recenzovaná monografie Juliana Northa *Sport Coaching Research and Practice: Ontology, Interdisciplinarity and Critical Realism (Výzkum a praxe sportovního trenérství: ontologie, interdisciplinarity a kritický realismus)* vyšla právě v této ediční řadě, a to společně s dalšími dvěma publikacemi zaměřenými na historický a genderový výzkum trenérství. Tyto knihy přibližují následující recenze časopisu *Studia sportiva*.

Julian North se opírá o mimořádně rozsáhlé praktické i akademické profesní zkušenosti. Zastával řadu významných rolí v australských a britských vrcholných sportovních institucích a působil také jako odborný poradce mnoha veřejných i soukromých subjektů (např. Jihoafrické sportovní konfederace, Olympijského výboru nebo Britské gymnastiky). Řešil řadu rozsáhlých výzkumných projektů, a to za využití různých filozofických a metodologických strategií. V posledních letech se zejména podílel na rozsáhlých výzkumných projektech Evropské unie nebo Britského sportu (UK Sport).

V současnosti se výzkumy Juliana Northa orientují především na koncepční problémy sportovního trenérství. I jeho zásluhou se stala britská Metropolitní univerzita v Leedsu (Leeds Beckett University), kde působí na sportovní fakultě (Carnegie School of Sport), jedním ze současných světových center výzkumu trenérství. Julian North také patří mezi přední odborníky Mezinárodní rady pro trenérskou excelenci (International Council for Coaching Excellence – ICCE), v Evropě je pak především známý jako spoluautor *Evropského rámce sportovního trenérství*² z roku 2017.

Doposud se metodologické publikace, zaměřené na výzkum trenérství, věnovaly spíše charakteristice typických kvantitativních, kvalitativních a nejnověji i smíšených výzkumných designů a následně popisu a specifikům jednotlivých výzkumných metod a technik, modifikovaných pro

¹ Např.: Gratton, Ch., & Jones, I. (2010). *Research Methods for Sports Studies* (2nd ed.). New York, NY: Routledge. Thomas, J., Nelson, J., & Silverman, S. (2011). *Research Methods in Physical Activity* (6th ed). Champaign, IL: Human Kinetics.

Smith, B., & Sparkes, A. C. (2016). *Routledge Handbook of Qualitative Research in Sport and Exercise*. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

² Lara-Bercial, S., North, J., Hämmäläinen, K., Oltmanns, K., Minkhorst, J., & Petrovic, L. (2017). *European Sport Coaching Framework*. Champaign, Illinois, United States: Human Kinetics.

výzkumy různých aspektů sportovního trenérství. Uvedená koncepce je patrná např. v kolektivní publikaci odborníků z Velké Británie, USA, Kanady a Austrálie *Research Methods in Sports Coaching (Výzkumné metody sportovního trenérství)* z roku 2014³, na kterou recenzovaná monografie především navazuje.

Publikace Juliana Northa *Sport Coaching Research and Practice* však směřuje „o úroveň výš“. Podrobně rozebírá filozofická východiska a obecné metodologické koncepty výzkumu trenérství. Autor této monografie přitom vychází z teze, že význam empirického výzkumu spočívá nejenom v rozšiřování našeho teoretického vědění, ale současně výrazně formuje samotné chápání praxe. Toto obecné východisko je podstatné i ve výzkumu sportovního trenérství, kdy se vynořují mnohdy implicitní vazby mezi výzkumným procesem a trenérskou praxí. North současně upozorňuje, že teoretická východiska výzkumu trenérství, jež se opírají pouze o psychologické nebo sociologické přístupy, mohou vyústit ve zjednodušení našeho chápání trenérství. Monografie proto usiluje o vytvoření alternativního rámce výzkumu sportovního trenérství, založeného na kritickém realismu. Jeho výsledkem by měla být vznikající koncepce trenérské praxe, která otevírá nové cesty přemýšlení o trenérském vědění (coaching knowledge).

Rozsáhlou třisetstrannou monografií uvádí předmluva Johna Lyle, profesora Metropolitní univerzity v Leedsu a světového odborníka sportovního trenérství, který následující text hodnotí jako klíčové východisko pro akademické studium sportovního trenérství. Zejména pak oceňuje význam zakotveného relačního vznikajícího modelu (Embedded Relational Emergent – ERE Model), který plní syntetizující funkci, stimuluje každodenní možnosti a poskytuje realistické východisko pro efektivní výzkum sportovního trenérství. Vlastní text monografie obsahuje devět, na první pohled relativně svěbytných kapitol, čemuž odpovídá i samostatný souhrn relevantní literatury za každou z nich. Společný je naopak velmi podrobný jmenný a věcný rejstřík. Jednotlivé kapitoly však dohromady tvoří logicky promyšlený celek, který ústí v koncepci výše zmíněného modelu ERE a současně v kritickou analýzu soudobého empirického výzkumu sportovního trenérství.

V úvodní kapitole autor shrnuje nové přístupy k výzkumu sportovního trenérství. Vychází přitom z mimořádného celospolečenského významu trenérství, kdy v současné Evropě cca 8 milionů trenérů pomáhá okolo 56 milionům sportovců. Současný výzkum trenérství navazuje na své počátky ovlivněné přístupy behaviorální psychologie v 70. letech, které nahradily zejména výzkumy opírající se o kognitivní psychologii v 90. letech minulého století. Výzkumy trenérství se v poslední dekádě minulého století začaly současně opírat o psychologicko-sociokulturní přístupy, jež na začátku nového milénia vystřídal především metodologické koncepce sociologické.

Druhá a třetí kapitola podrobně a kriticky analyzuje vybrané výzkumy sportovního trenérství, jež vycházejí z psychologických a sociologických paradigmat. Tato uskutečněná analýza tvoří východisko kapitoly čtvrté, v níž autor hledá a představuje rozdíly a především analogie mezi oborovými pozicemi obou vědeckých disciplín (tzn. psychologie a sociologie) a usiluje o nalezení interdisciplinárního přístupu v pohledu na podstatu a výzkum sportovního trenérství. Následující kapitola přibližuje kritický realismus, jenž, jak zdůrazňuje Julian North, může poskytnout potřebnou filozofickou a především pak ontologickou oporu pro nutný interdisciplinární výzkum sportovního trenérství.

Ve druhé až páté kapitole si tak autor vytvořil logické zázemí pro vymezení „specifické ontologie“, která má funkci obecného konceptu pro interdisciplinární výzkum sportovního trenérství. Tento výzkum pak vychází z koncepce zakotveného relačního vznikajícího modelu (ERE Model), který Julian North charakterizuje jako ontologický a teoretický koncept. ERE model poskytuje epistemickou integraci stávajících multidisciplinárních přístupů a podporuje interdisciplinární výzkum. ERE model ukazuje, jak se mohou různé prvky sportovního trenérství, které analyzují empirické výzkumy specifických vědních disciplín (např. znalosti, uvažování, chování trenérů,

³ Nelson, L., Potrac, P., & Groom, R. (2014). *Research Methods in Sports Coaching*. London: Routledge.

složitá sociální determinace ad.), efektivně propojit v každodenním přístupu založeném na ucelené, logické a realistické filozofii.

Následující sedmá kapitola má již aplikační charakter. Poskytuje přehled metodologických a metodických důsledků pro realizaci výzkumu sportovního trenérství, jež vychází z kriticko-realistického a interdisciplinárního konceptu. Osmá kapitola pak tento metodologický přístup ilustruje etnografickou případovou studií, která zkoumá koncepci tréninku vodních slalomářů. Závěrečná kapitola shrnuje hlavní argumenty uvedené v předcházejících částech a znovu připomíná klíčovou pozici specifické „ontologii sportovního trenérství“, jež reflektuje interdisciplinární myšlení i empirický výzkum a má zásadní důsledky pro koncipování výzkumů trenérství i pro kritickou analýzu výzkumů již uskutečněných. Celou monografii pak Julian North uzavírá podněty pro výzkum sportovního trenérství. Mezi nimi jsou klíčové již vstupní předpoklady výzkumných pracovníků, kteří by si měli být mnohem více vědomi a jasně deklarovat svá (mnohdy „pohřbená“ a skrytá) filosofická, metateoretická a hodnotová východiska výzkumu sportovního trenérství.

Ke komplexnímu interdisciplinárnímu pohledu na sportovní trenérství můžeme zmínit jednu podstatnou připomínku, a sice fakt, že Julian North v této souvislosti neuvádí aspekty pedagogické. A to i přesto, že koncepcí trenéra jako pedagoga (coach as educator⁴) a zejména výzkum a rozvoj trenérského vzdělávání vychází primárně z pedagogických paradigmat. Např. vymezení trenérského vědění, jež tvoří klíčové východisko výzkumů trenérského vzdělávání, zařadil North do psychologické problematiky trenérství. Absence pedagogických východisek v analýze sportovního trenérství může souviset s tradičním anglosaským vědeckým přístupem, v němž mnohé problémy, které zejména v intencích středoevropské silné německé vědy o výchově řeší pedagogika sportu⁵, jsou v centru zájmu spíše psychologie, popř. sociologie sportu.

Monografie Juliana Northa *Výzkum a praxe sportovního trenérství* je bezesporu přínosná jak k rozvoji „obecné“ metodologie věd o sportu a pohybu, tak zejména jako fundované východisko pro hlubší analýzy sportovního trenérství. V tomto druhém případě jde o zásadní publikaci pro všechny, jež se profesně věnují sportovnímu trenérství, podílejí se na trenérském vzdělávání a především se zabývají výzkumy sportovních trenérů a jejich vzděláváním. Zcela zásadní význam má pak tato publikace pro mladé kolegyně a kolegy, kteří teprve připravují své dílčí či rozsáhlejší výzkumy orientované zejména na sociální aspekty sportovního trenérství. Podnětná tato publikace může být i pro širší sportovní veřejnost, která mnohdy trenéry hodnotí zjednodušeně a velmi kriticky. Hlubší pohled, jež recenzovaná monografie přináší, by jim pomohl přistupovat k problematice sportovního trenérství v širších filozofických, psychologických, sociologických, pedagogických a zejména kritickorealistických souvislostech.

Vladimír Jůva

⁴ Např.: Jones, R. L. (Ed.). (2006). *The Sports Coach as Educator: Re-conceptualising Sports Coaching*. London; New York: Routledge.

⁵ Např. Jansa, P., Jůva, V., Kocourek, J., Svozil, Z., & Kovář, K. (2012). *Pedagogika sportu*. Praha: Karolinum.